

Pagaritööstuse 2017. aasta 9 kuu ülevaade

Marje Mäger

*kaubanduse ja põllumajandussaadusi töötleva tööstuse osakond / peaspetsialist
12.12.2017*

Lühikokkuvõte

- Pagaritööstustes toodeti 2017. aasta 9 kuuga peaaegu 100 mln euro väärtuses **toodangut**, millest neljandik eksporditi. Pool eksporditavast toodangust (50,4%) viidi Soome. Olulised sihtriigid olid ka Rootsi ja Läti.
- Elavnes nii sise- kui ka väliskaubandus, mille tulemusel pagaritööstuste **müügitulu** pisut suurenes. Tööstused müüsid toodangut 2017. aasta 9 kuuga 142,1 mln euro eest ehk 1,6% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal.
- Kulude, eriti tööjõukulude kiire kasvu tulemusel jäi **kogukasum** aastases võrdluses väiksemaks. Pagaritööstuse 2017. aasta 9 kuu kogukasum oli 4,9 mln eurot ehk 23,1% vähem kui eelmisel aastal samal perioodil.
- **Tööviljakus** langes. Pagaritööstustes loodi 11,5 tuhat eurot lisandväärtust töötaja kohta, mida oli 1,5% vähem kui eelneval aastal samal ajal. Hõive suurenemine väikeettevõtetes, mis on vähem automatiseeritud ning seetõttu madalama tootlikkusega, avaldas mõju kogu sektorile.
- Ettevõtete **investeeringisaktiivsus** on taas kasvamas. Oluliste kaubanduspartnerite majandusolukord on paranenud ja välisnõudlus taastunud, mis annab kindlustunnet investeeringute tegemiseks. Pagaritööstuse ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2017. aasta 9 kuuga 7,8 mln eurot ehk kaks korda rohkem kui eelmisel aastal samal ajal.

Sissejuhatus

Toiduainetööstusena on ülevaates käsitletud toiduainete ja joogitootmise ettevõtteid (EMTAK¹ 2008 - C10, C11). Ülevaates on käsitletud ettevõtteid, mis kuuluvad EMTAK 2008 järgi gruppi C107².

Ülevaates käsitletakse pagaritööstuse ettevõtetena järgmisi ettevõtteid:

- Leivatootmine
  - Leiva- ja saiatootmine, säilitusaineteta pagaritoodete tootmine
  - Valikpagaritoodete (koogid, pirukad, tordid jms) tootmine
- Kuiviku- ja küpsisetootmine
  - Kuivikute, küpsiste, piparkookide jms pagaritoodete tootmine
  - Rõstitud leiva- ja saiatoodete tootmine
  - Säilitusainetega pagaritoodete tootmine
  - Magusate ja soolaste suupistete tootmine (kreekerid, soolapulgad, vahvlid jms)

Vaadeldud on ettevõtete positsiooni majanduses, investeringuid ning põgusalt on puudutatud ka väliskaubandust. Ülevaate tegemisel on kasutatud Eesti Statistikaameti (SA) lühiajastatistika andmeid. Ülevaates käsitletud majandusnäitajad on kõigi valimisse kuuluvate ettevõtjate keskmised, seega ei kajasta see kõigi ettevõtete olukorda võrdselt, vaid näitab valimi statistilist üldistust. Üksikute ettevõtete näitajad võivad ülevaates toodud keskmisest erineda. Ülevaates kasutatud SA andmed on 29.11.2017 seisuga.

Positsioon majanduses

Pagaritööstuses tegutseb keskmiselt 130-140 ettevõtet (juriidilist isikut). Vaatamata suurele ettevõtete arvule annavad neli kuni viis suuremat ettevõtet peaaegu kolmveerandi pagaritööstuse müügitulust. Suurtööstuste kõrvale tekib üha rohkem väikeseid pagaritöökodasid – sektoris tegutsevatest ettevõtetest peaaegu 70% on alla 10 töötajaga mikroettevõtted. Tihedas toiduainetööstuste konkurentsis on just mikroettevõtted kõige tundlikumad, kuid samal ajal on nad oma väiksuse tõttu kõige paindlikumad ja suurettevõtetega võrreldes on neil lihtsam oma tegevusala vajaduse korral muuta.

Viimaste aastate tarbijatrendi juhtivaks märksõnaks on tervislikkus, millest ettevõtjad lähtuvad ka tootearenduses. Kauplustes on suurenenud täistera pagaritoodete sortiment, mida peetakse kõrgema tervislikkusega toiduks. Tarbijate valikute lihtsustamiseks allkirjastasid 2016. aasta septembris Eesti Toiduainetööstuse Liit, Eesti Leivaliit, Eesti Pagarite Selts, Maaeluministeerium, Veterinaar- ja Toiduamet ning Tervise Arengu Instituut „täistera“ mõiste hea tava lepingu, mis määratleb täistera standardi ja sõnastab, millist toodet võib nimetada täisteratooteks. Toiduliidu hinnangul on hea tava leping positiivselt mõjutanud Eesti suuremaid pagaritööstuseid – veelgi on suurenenud täisterast toodete sortiment. Selgem märgistus aitab tarbijal kiiremini soovitud toode leida. Pagaritoodete sortimendi mitmekesistamiseks kasutatakse põnevaid lisandeid – chia, kanepi, seesami jm seemneid, juurvilju, kodujuustu.

¹ Eesti majanduse tegevusalade klassifikaator

² Makarone Eestis ei toodeta

Pagaritööstuste tootmismahud kasvasid aastases võrdluses ~5%. SA lühiajastatistika andmetel toodeti 2017. aasta 9 kuuga pagaritööstuste poolt ~100 mln euro eest toodangut. Koguseliselt toodeti 57 072 tonni pagaritooteid ning 3 390 tonni valikpagaritooteid.

Majandusnäitajad

Kasvanud nõudluse tulemusel pagaritööstuste **müügitulu** pisut suurenes. Tööstused müüsid toodangut 2017. aasta 9 kuuga 142,1 mln euro eest ehk 1,6% rohkem kui eelmisel aastal samal ajal. Elavnes nii sise- kui ka väliskaubandus. Ühe olulisema kaubanduspartneri – Soome – majandus on taas kasvamas ning taastumas on ka kaubavahetus. Aastases võrdluses kasvas pagaritoodete eksport Soome 12,6%. Ka teiste oluliste kaubanduspartnerite – Rootsi, Läti – nõudlus Eesti pagaritoodete järele suurenes. Kõrge tööhõive määr ja sissetulekute kasv suurendas tarbijate kindlustunnet, mille tulemusel elavnes sisetarbimine. Vaatamata toidukaupade kiirele hinnatõusule kasvas sisetarbimine 4,2%. Pagaritööstuses toodeti 2017. aasta 9 kuuga 10,1% toiduaine- ning 1,6% töötleva tööstuse müügitulust.

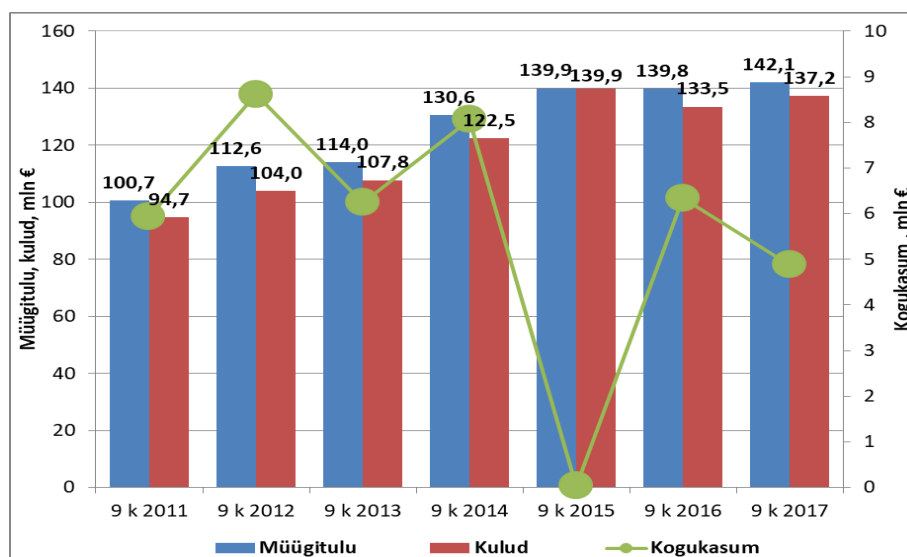
Pagaritööstuse 2017. aasta 9 kuu **kulud** olid 137,2 mln eurot, suurenedes aastases võrdluses 2,8%. Kulude kasv tulenes nii tööhõive suurenemisest kui ka töötasu alammäära tõusust. Tööjõukulud moodustavad peaaegu neljandiku kuludest ning kuigi nende kasv on aeglustunud, püsib nii pagaritööstuses kui ka Eesti ettevõtetes üldiselt, kvalifitseeritud tööjõupuudusest tingitud palgasurve. Pagaritööstuse kulud moodustasid 10,3% toiduaine- ning 1,6% töötleva tööstuse kuludest.

Kulud kasvasid oluliselt kiiremini kui müügitulu, mille tulemusel jäi **kogukasum** eelmise aastaga võrreldes peaaegu veerandi võrra (-23,1%) väiksemaks. Pagaritööstuse 2017. aasta 9 kuu kogukasum oli 4,9 mln eurot. 2017. aasta 9 kuuga teenis pagaritööstus 6,4% toiduaine- ning 1,2% töötleva tööstuse kogukasumist. Pagaritööstuste kasumlikkus³ 2017. aasta 9 kuuga samuti vähenes ning jäi oluliselt väiksemaks nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisest. Kasumilikkuse parandamiseks peaks müügitulu kasv kiirenema samaaegselt palgakasvu aeglustumisega.

---

³ Kogukasumi osatähtsus müügitulus e kogurentaablus

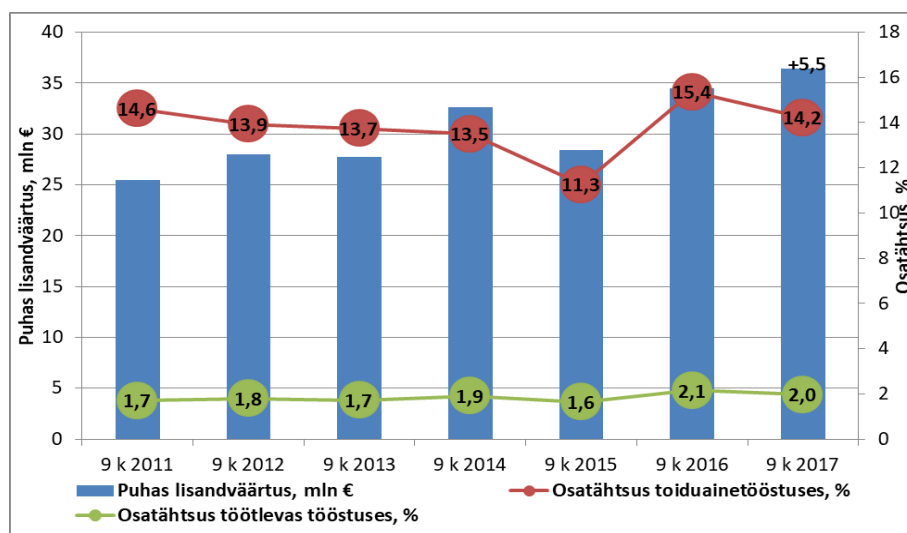
Joonis 1. Pagaritööstuse müügitulu, kulud, kogukasum (mln €)

Allikas: SA

Esialgsel andmel loodi pagaritööstuses 2017. aasta 9 kuuga 36,4 mln eurot puhast lisandväärtust⁴ ehk 5,5% rohkem võrreldes eelneva aasta sama perioodiga. Pagaritööstus annab 14,2% toiduaine- ning 2,0% töötleva tööstuse lisandväärtusest.

Joonis 2. Pagaritööstuses loodud puhas lisandväärtus (mln €), osatähtsus töötlevas ja toiduainetööstuses (%)

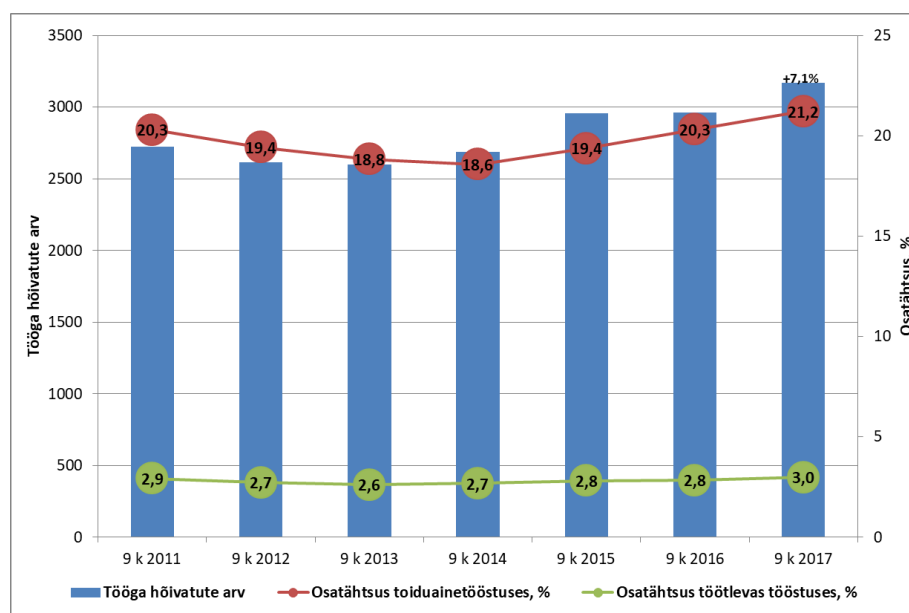
Allikas: SA

Pagaritööstus on üks tööjõumahukam tegevusala toiduainetööstuses, kus üheks automatiseerimist pidurdavaks teguriks on turu väiksus ja tihe sektorisisene konkurents. Pagaritööstuses tegutseb keskmiselt 21,2% toiduainetööstuses ning 3,0% töötlevas tööstuses **hõivatud inimestest**. SA esialgsel andmel oli 2017. aasta 9 kuu seisuga pagaritööstuses tööga hõivatud keskmiselt 3170 inimest. Suurenenud on väikeste ettevõtete töötajate arv, mis näitab, et

⁴ Puhas lisandväärtus = kogukasum (-kahjum) + tööjõukulud

endiselt tekib suurtööstuste kõrvale väikeseid pagaritöökodasid, kes on keskendunud nišitootmisele. Samal ajal hõive suuremates tööstustes vähenes, mis tulenes eeskätt muudatustest kahe olulise leivatootja – AS Fazeri ning AS Hagari, tegevuse ümberkujundamisest. Aastases võrdluses kasvas töötajate arv 7,1%.

Joonis 3. Tööga hõivatute arv pagaritööstuses, osatähtsus toiduaine- ja töötlevas tööstuses (%)

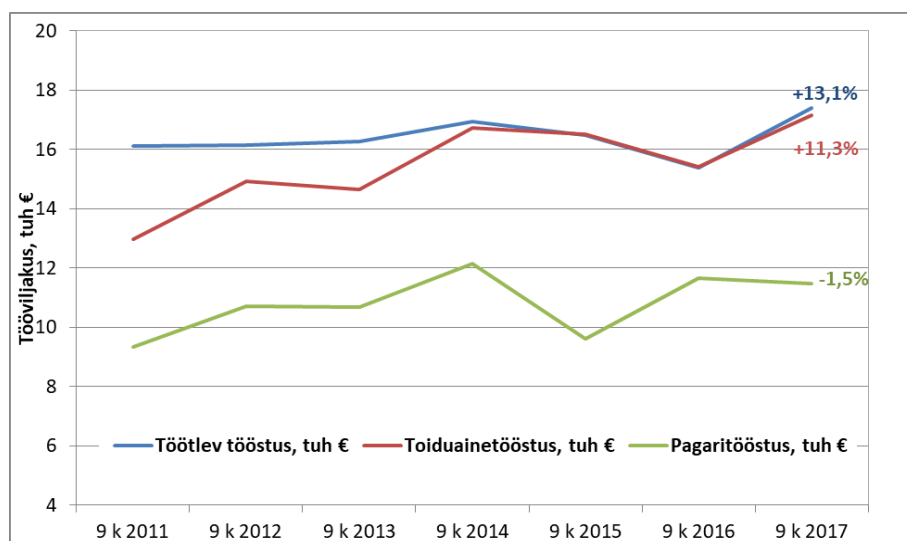

Allikas: SA

Pagaritööstuste **tööviljakus**⁵ vaadeldaval perioodil vähenes. Ettevõtetes loodi 11,5 tuhat eurot lisandväärtust töötaja kohta, mida oli 1,5% vähem kui eelneval aastal samal ajal. Hõive suurenemine väikeettevõtetes, mis on vähem automatiseeritud ning seetõttu madalama tootlikkusega, avaldas mõju kogu sektorile. Pagaritööstuse tööviljakus jääb madalamaks nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisest, kuna pagaritööstuses kasutatakse palju inimtööjõudu.

⁵ Tööviljakus = puhas lisandväärtus / tööga hõivatud inimeste arv

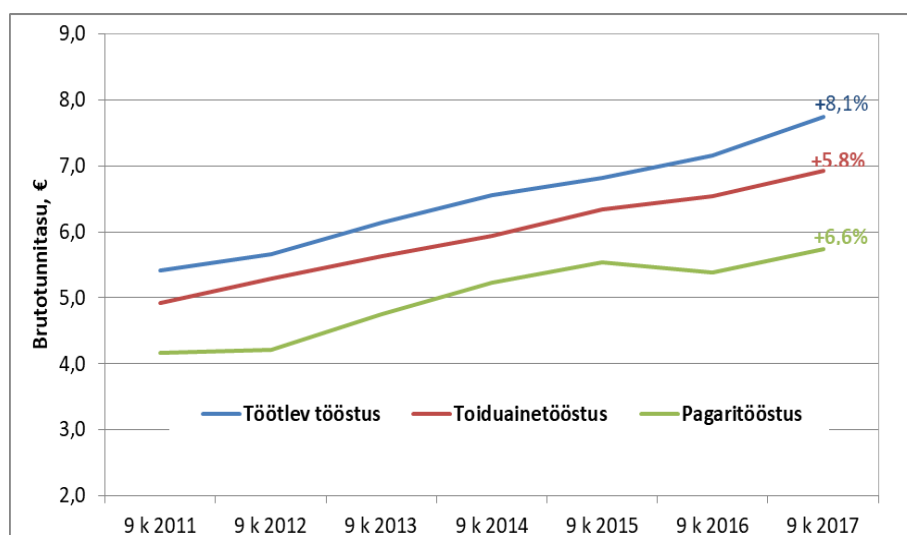
Joonis 4. Tööviljakus puhta lisandväärtuse alusel (tuhat €)

Allikas: SA, MEM arvutused

Vähese automatiseerimise tulemusel on pagaritööstuses tootmiskulud kõrged, mille tulemusel jäävad palgad suhteliselt madalaks. Pagaritööstuse 2017. aasta 9 kuu keskmine brutotunnitasu⁶ oli 5,7 eurot. Aastas võrdluses kerkis keskmine brutotunnitasu 6,6%, mis oli rohkem kui toiduainetööstuse tegevusalade keskmine. Kiire kasv tulenes töötasu alammäära tõusust ja annab tunnistust asjaolust, et pagaritööstuses on palju miinimumpalka saavaid töölisi. Vaatamata kiirele tõusule jäi pagaritööstuse keskmine brutotunnitasu alla nii töötleva kui ka toiduainetööstuse tegevusalade keskmisele, vastavalt 26% ja 17%.

Joonis 5. Keskmine brutotunnitasu (€)

Allikas: SA, MEM arvutused

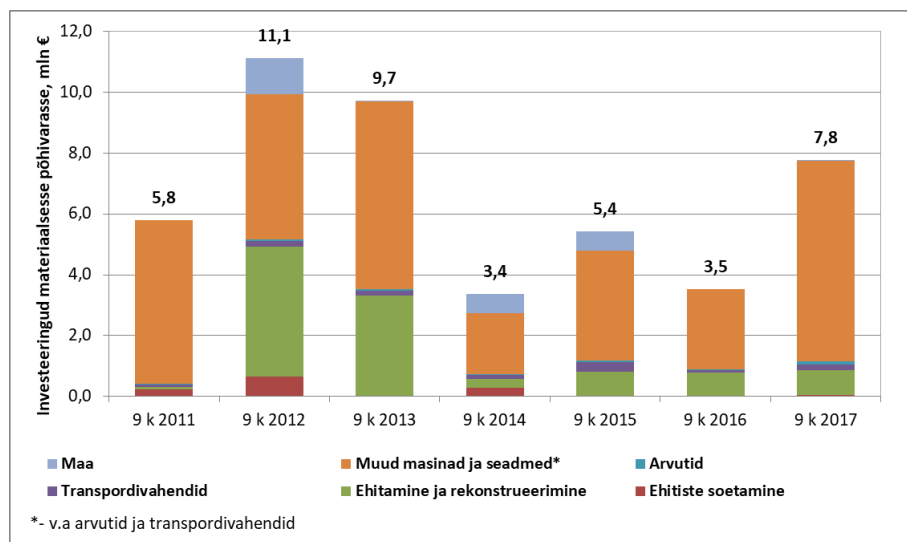
⁶ Brutotunnitasu = palgakulu / töötatud tunnid

Investeeringud

Ettevõtete investeerimisaktiivsus on taas kasvamas. Tugev konkurents koduturul sunnib ettevõtjaid jätkuvalt investeerima tootmistehnoloogia moderniseerimisse. Kindlasti on üheks investeeringuotsuseid soodustavaks teguriks pankade madalad laenuintressid. Koduturu väiksuse tõttu on tööstuste jaoks väga tähtis ekspordi edendamine. Oluliste kaubanduspartnerite majandusolukord on paranenud ja välisnõudlus taastunud, mis annab kindlustunnet investeeringute tegemiseks.

Pagaritööstuse ettevõtted investeerisid materiaalsesse põhivarasse 2017. aasta 9 kuuga 7,8 mln eurot ehk kaks korda (+4,2 mln €) rohkem kui eelmisel aastal samal ajal.

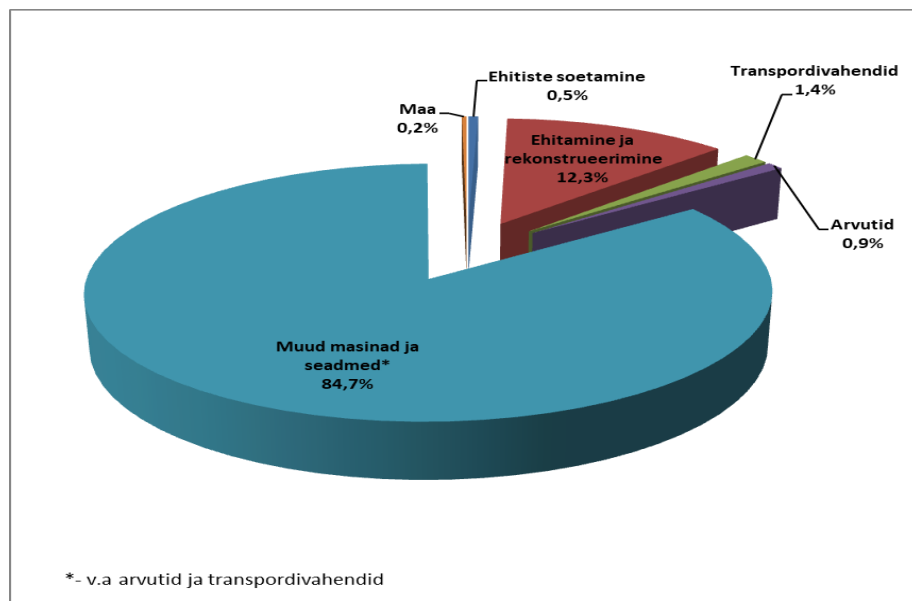
Joonis 6. Pagaritööstuste investeeringud materiaalsesse põhivarasse (mln €)

Allikas: SA

Kõige rohkem investeeris pagaritööstus muudesse masinatesse ja seadmetesse (v.a arvutid ja transpordivahendid), kokku 6,6 mln euro väärtuses, mis moodustas kogu materiaalsesse põhivarasse tehtud investeeringutest 84,9%. Suur osa investeeringutest kulus ka ehitamisele ja renoveerimisele – 828 228 eurot ehk 10,7% koguinvesteeringutest. Seega investeerisid ettevõtted nii potentsiaalse efektiivsuse kui ka mahu kasvu. Tootlikkuse parandamiseks on väga oluline suurendada investeeringuid masinatele ja seadmetele. Põhivara liigiti suurenesid eelmise aastaga võrreldes kõige enam investeeringud muudesse masinatesse ja seadmetesse (v.a arvutid ja transpordivahendid) – 3,9 mln euro võrra.

Joonis 7. Investeeringute jaotumine pagaritööstuses 2017. aasta 9 kuud (%)

Allikas: SA

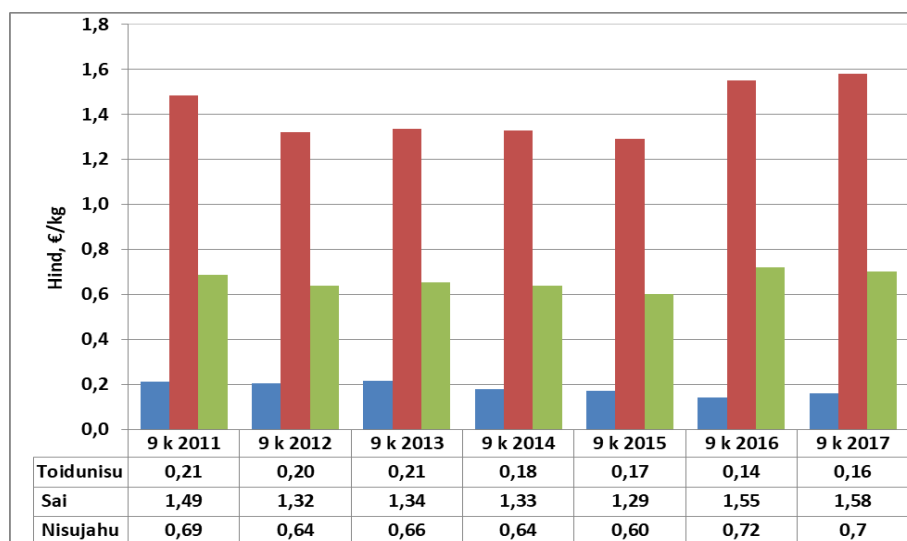
Hinnad

Teraviljatoodete hinnad kujunevad mitme teguri – tooraine, tööjõu-, energia jm kulude koosmõjul. Tavaliselt kandub tooraine hinnamuutus tootjahindadesse ajalise nihkega. Hinnakujunduses mängib olulist rolli ka nõudlus nii Eestis kui ka välisurgudel. Eestis on konkurents leiva- ja saiaturul väga suur ning see avaldab survet hindadele.

Eesti Konjunkturiinstituudi (EKI) andmetel oli 2017. aasta 9 kuu keskmine toidunisu hind 0,16 €/kg. Aastases võrdluses oli hind tõusnud 14,3%. Nisujahu maksis jaekauplustes keskmiselt 0,70 €/kg ning saia keskmine hind oli 1,58 €/kg. Nisujahu oli odavnenud 2,8% ning sai kallinenud 1,9% võrra.

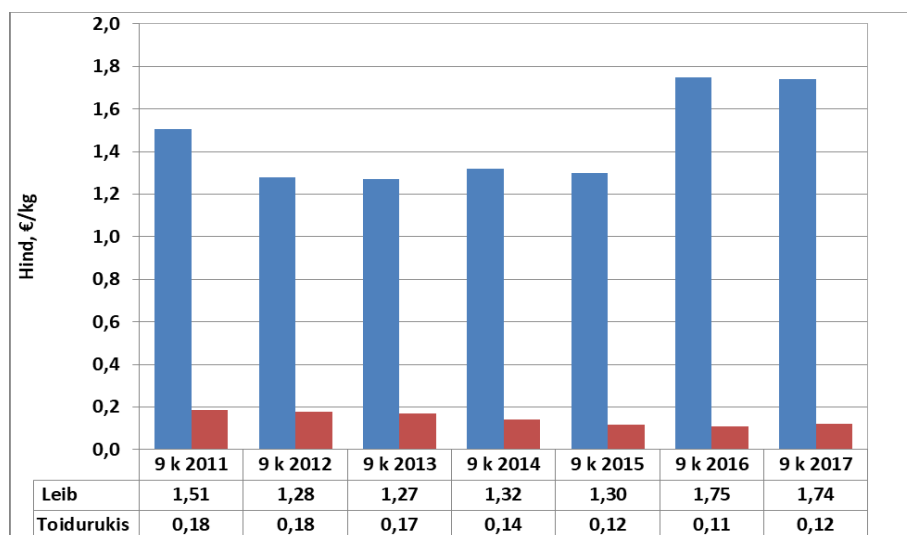
Joonis 8. Saia, toidunisu, nisujahu hind⁷ (€/kg)

Allikas: EKI, Kantar Emor

Toidurukki 2017. aasta 9 kuu keskmine kokkuostuhind oli 0,12 €/kg, mis oli 9,1% kallim kui eelmisel aastal samal ajal. Leivakilo keskmine hind kauplustes oli samal ajal 1,74 eurot ehk 0,6% odavam kui eelmisel aastal samal perioodil.

Joonis 9. Leiva ja toidurukki hind (€/kg)

Allikas: EKI, Kantar Emor

Kaubandus

Pagaritööstused on eksporti kasvatanud üle kuue protsendi. Nõudluse suurenemisele aitas kaasa oluliste sihtriikide paranenud majandusolukord. Esialgsetel andmetel eksportis pagaritööstus 2017. aasta 9 kuuga 25 mln euro eest toodangut. Pool eksporditavast toodangust (50,4%) viidi

⁷ Teraviljatoodete hinnad sisaldavad käibemaksu

Soome. Olulised sihtriigid olid ka Rootsi ja Läti, kuhu veeti vastavalt 29,8% ja 9,7% eksporditavast toodangust. Aastases võrdluses kasvas kõige enam pagaritoodete väljavedu Soome – 12,6%.

Tabel 1. Pagaritööstuse koondandmed

Näitaja	9 k 2016	9 k 2017	Muutus (%)
Positsioon majanduses			
Toodangu väärtus, mln €	94,9	99,7	+5,1
Pagaritööstuse toodangu osatähtsus (%)			
... toiduainetööstuses	9,1	8,8	-0,3 pp
... töötlevas tööstuses	1,4	1,3	-0,1 pp
Majandustegevuse näitajad			
Müügitulu, mln €	139,8	142,1	+1,6
Kulud, mln €	133,5	137,2	+2,8
Kogukasum, mln €	6,30	4,9	-22,2
Puhas lisandväärtus, mln €	34,5	36,4	+5,5
Pagaritööstuse lisandväärtuse osakaal (%)			
... toiduainetööstuses	15,4	14,2	-1,2 pp
... töötlevas tööstuses	2,1	2,0	-0,1 pp
Tööviljakus lisandväärtuse alusel, tuh €	11,7	11,5	-1,5
Tööga hõivatute arv pagaritööstuses	2960	3170	+0,1
Keskmine brutotunnitasu, €	5,4	5,7	+6,6
Investeeringud			
Investeeringud materiaalsesse põhivarasse, tuh €	3537,4	7759,4	+119,4
... ehitiste soetamine	0,0	33,837	-
... ehitamine ja rekonstrueerimine	778,8	828,2	+6,4
... transpordivahendid	81,5	191,9	+135,6
... arvutid	29,1	102,9	+253,3
... muud masinad ja seadmed	2648,0	6587,4	+148,8
... maa	0	15	-
pp	protsendipunkti		
	suurenenud		
	vähenenud		